

Remissvar angående Havs- och vattenmyndighetens förslag till vägledning om samverkan inför omprövning av vattenkraftverk för moderna miljövillkor

Sveriges hembygdsförbund (SHF) lämnar här – i egenskap av landets största ideella organisation för hållbar utveckling av natur- och kulturlandskapen – synpunkter på rubricerad remiss.

Bakgrund

I samband med regeringens beslut den 25 juni 2020 om den nationella planen för omprövning av vattenkraftverk (NAP) infördes bestämmelser i förordning (1998:1388) om vattenverksamheter som anger att länsstyrelsen ska samverka med verksamhetsutövarna kring det underlag som behövs för att säkerställa en effektiv prövning. Bestämmelserna om samverkan träder ikraft den 1 september 2020. Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram ett förslag på vägledning om denna samverkan.

Vårt remissvar utgår från vår syn på hållbar utveckling av landets vattenlandskap och hur detta motsvaras i remitterad vägledning. Mer om våra ställningstaganden om hållbarhet redovisas i vårt *program för hållbar utveckling av natur- och kulturlandskapet* (www.hembygd.se/hallbaralandskap).

SHF:s utgångspunkter enligt vårt landskapsprogram

Levande sjö- och vattenlandskap

Vi vill se levande sjö- och vattenlandskap, där en mångfald av ekonomiska, ekologiska, sociala och kulturella värden används och utvecklas tillsammans på ett hållbart sätt.

Inom hembygdsrörelsen anser vi att man måste ta större hänsyn till den betydelse som sjö- och vattenlandskapen har för människors livsmiljö. Då kan deras värden också

användas som kulturarvstjänster. Åtgärder som behövs för att vattenlandskapen ska bli hållbara är bl.a. att

- nationella och regionala myndigheters värdering och underlag utgår från en helhetssyn på landskapet och dess värden. Det innebär bland annat att de måste föra en dialog med lokala organisationer och de människor som bor i och brukar landskapet,
- vattenförvaltningen beaktar vattenlandskapens alla dimensioner av hållbar utveckling och
- de krav som EU:s vattendirektiv medför, möts med åtgärder som även gynnar sjö- och vattenlandskapens olika sociala och kulturella värden, utifrån vad direktivet faktiskt syftar till.

SHF:s synpunkter på förslaget till vägledning

Era utgångspunkter

Utgångspunkterna för ert förslag till vägledning är att

- enligt 42 a § förordningen (1998:1388) om vattenverksamheter (träder ikraft 1 september 2020) ska länsstyrelserna samverka kring det underlag som behövs för effektiva prövningar enligt den nationella planen. Samverkan ska ske med verksamhetsutövarna i god tid före det att de lämnar in sina ansökningar om prövning till domstolen (Figur 1). Samverkan ska även ske med berörda kommuner, myndigheter och intresseorganisationer och
- enligt 42 b § förordningen (1998:1388) om vattenverksamheter (träder ikraft 1 september 2020) är syftet med samverkan att sammanställa det underlag som behövs för att 1. alla verksamheter inom en prövningsgrupp ska kunna föras med moderna miljövillkor på ett sätt som, i enlighet med 11 kap. 28 § miljöbalken, innebär största möjliga nytta för vattenmiljön och en effektiv tillgång till vattenkraftsel, och 2. tillgodose krav på en ansökans innehåll enligt 22 kap. 1 § 4 miljöbalken. Samverkan ska ske i den omfattning som länsstyrelsen bedömer vara lämplig med hänsyn till syftet med samverkan, antalet verksamheter som berörs, den eller de berörda prövningsgruppernas storlek och förutsättningarna i övrigt.

Era förslag, övergripande

Ni anger i remissen ert förslag på roller och ansvar, syftet med samverkan, omfattningen av samverkan, vilka andra arbeten som bör genomföras samtidigt (dammar som inte ingår i NAP) och själva samverkansprocessen, inklusive Inledning/uppstart–Bakgrundsbeskrivning–Analys–Förslag–Redovisning, med underprocess i

Vattenmyndighetens eventuella översyn av klassning och miljö kvalitetsnormer för vattenförekomster.

Våra synpunkter, övergripande

Vi anser att förslaget till vägledning är ett stort steg framåt för vattenlandskapens andra miljö värden och intressen än vattendragens akvatiska, jämfört med myndigheternas förslag till nationella plan. Vattenförvaltningen har länge sett själva vattnet och dess akvatiska värden som skilt från det omgivande landskapet och dess människor och andra vattenrelaterade verksamheter.

En vägledning är dock inte bindande bestämmelser, så det är upp till länsstyrelserna som de anser lämpligt att följa Havs- och vattenmyndighetens intentioner utanför de som också anges i författning eller föreskrift. Vägledningen behöver därför tydligare ange hur samverkan kommer att följas upp av Havs- och vattenmyndigheten.

Av regeringens beslut om NAP framgår tydligt att vattenmyndigheterna ska se över klassningar och MKN för vattenförekomsterna i god tid före provningarna enligt tidplanen för de olika provningsgrupperna. Detta innebär att klassningar och miljö kvalitetsnormer efter översynen kan bli underlag för samverkan, ansökan, provningarna och vilka vattenmiljöåtgärder som är rimliga. Att denna översyn verkligen sker är centralt för ett rättssäkert och effektivt genomförande av NAP. Två frågor inställer sig utifrån era skrivningar i förslaget:

- Det är inte ”god tid” kvar till dess att de första ansökningarna om omprövning ska lämnas in. Vattenmyndigheternas översyn borde därför redan ha börjat i områdena för de aktuella provningsgrupperna. Oss veterligen har den inte gjorts det. Exempelvis har ännu ingen vattenförekomst förklarats som kraftigt modifierad utifrån hänsyn till miljön i stort eller rekreativintressen, något som vattenmyndigheterna ska göra enligt vattenförvaltningsförordningen.
- Era skrivningar om att samverkan kan leda till att vattenmyndigheterna genom samverkan får underlag att klassa om vattenförekomster och ändra miljö kvalitetsnormer behöver tonas ner, till förmån för skrivningarna om att vattenmyndigheterna ska göra översynen i god tid. Er processkarta för samverkan behöver kompletteras med att klassningar och miljö kvalitetsnormer efter översyn är ett ingångsvärde eller grundläggande information för samverkansprocessen. Risken finns annars att vattenmyndigheterna tar förslagens skrivningar som intäkt för att vänta med översyn till dess att behov av detta uppkommer i samverkan, provning eller överklagande av domstolens beslut. Att information tillkommer inom samverkan och som föranleder ändring av klassning och miljö kvalitetsnormer bör ses som en ventil för vattenmyndigheterna att rätta till föreskrifterna för vattenförekomsten innan omprövning.

SHF anser vidare att

- vägledningen behöver ensas i vad som är syftet med samverkan, och i själva syftesbegreppet, där nu syftet beskrivs som enligt vattenverksamhetsförordningen, "huvudsyfte" och "Syftet med samverkan är alltså främst...",
- det behöver tydliggöras att också andra verksamheter vid länsstyrelsen kan behöva omfattas av samverkan, åtminstone de för samhällsplanering och landsbygdsutveckling, Länsstyrelserna har bred kompetens (och uppdrag) inom bl.a. dessa områden, som kan vara av vikt för samverkan och prövningarna med vilka åtgärder som passar i förhållande till exempel den bebyggda miljön.
- Boverket, Riksantikvarieämbetet, Skogsstyrelsen och Tillväxtverket m.fl. kan också vara lämpliga nationella samverkansmyndigheter,
- det är sannolikt samhällsekonomiskt och rättsligt effektivt att Vattenkraftens miljöfond också kan delta i (finansiera) samverkan för att föra in intresseorganisationernas perspektiv, kunskaper och information när det gäller miljön i stort, rekreationsintressen och andra samhällsnyttiga verksamheter,
- inbjudan till samverkan bör gå till alla intresseorganisationer enligt nationell lista, vilken bör framgå av denna vägledning. Intresseorganisationerna kan sedan själva avgöra om de vill vara med eller inte. Det är för processeffektiviteten av stor vikt att intresseorganisationerna är med "från början" av samverkan och i de delar där deras kunskap och information kommer bäst till användning,
- det bör övervägas att Vattenkraftens miljöfond kan finansiera intresseorganisationernas deltagande då deras kunskaper och information bidrar till samverkansprocessen och verksamhetsutövarnas underlag inför prövningarna.
- regionala hembygdsförbund och det nationella hembygdsförbundet (SHF) tillsammans med arbetslivsmuseer, arbetslivsmuseiorganisationer, Svenska industriminnesföreningen och Svenska byggnadsvårdsföreningen samt lokala eller regionala museer (läns museer) kan också vara lämpliga intresseorganisationer och organisationer för samverkan,
- det av förslaget framgår att det är verksamhetsutövaren som bekostar undersökningar/underlag som avser hur den egna verksamheten påverkar miljön. I och med att prövningarna ska bedrivas samordnat finns större möjligheter för verksamhetsutövarna att samordna framtagandet av eventuellt nytt underlagsmaterial. Vi vill här tillföra att det är verksamhetsutövaren som också bekostar undersökningar/underlag som anger vilka andra värden i vattenlandskapet som kraftverksmiljön bidrar med, och vilka andra intressen som finns för bevarande och användning av kraftverksmiljön. Detta uppmärksammande (kunskapsunderlag) bör därför också kunna finansieras av Vattenkraftens miljöfond.

Vi är övertygande att de intresseorganisationer som arbetar med landskapets kulturarv och sociala hållbarhet har mycket att bidra med inom samverkan, i syfte att skapa fullgoda underlag för både samverkan och effektiv individuell prövning med verksamhetsutövarna och kraftverksmiljöerna i fokus. Vattenkvaliteterna är väl beskrivna men inte kraftverksmiljöernas andra miljövärden. Kunskapsunderlagen för vattenlandskapens kulturella och sociala miljövärden tillsammans med dess rekreationsintressen och andra samhällsnyttiga verksamheter är bristfälliga, t.o.m. de för kulturmiljön. Relevanta kunskapsunderlag för dessa värden måste ligga till grund för vattenmyndigheternas översyn, för samverkan och själva omprövningen, så att miljödomstolarna kan fatta beslut om lämpliga miljöåtgärder för vattenkraften.

För Sveriges Hembygdsförbund, på styrelsens uppdrag

Jan Nordwall
Generalsekreterare

Michael Lehorst
Kulturmiljöstrateg